

פתח דבר

"חנך לנער על פי דרכו" (משלי כב, ו) – אמר החכם באדם – ואם תעשה זאת אזי "גם כי יזקין, לא יסור ממנה". עצה עתיקה זו, שרלוונטית גם בימינו אלה, פותחת פתח לכיוונים שונים בחינוך, לדרכים יצירתיות ומגוונות, לתובנות שונות על חינוך ולחדשנות. באפרתה אנו מנסים לעמוד באתגר שהציב בפנינו שלמה המלך ולהכשיר את מורות העתיד שיוכלו למצוא את הנתבים המדויקים לליבם של תלמידי ישראל.

כידוע, 'שבעים פנים לתורה', וגם לתורת החינוך היהודי יש צורות שונות וגוונים רבים. בעבר חשבו רבים שהגדרת 'חינוך יהודי' היא החינוך לחיי תורה ולקיום מצוות. לאורך השנים ההגדרה השתנתה, התרחבה וקיבלה פנים חדשות: בתחומי הספרות והאומנות, בציונות ובישראליות, בחינוך ההומניסטי והליברלי ועוד.

באדר תשע"ט נערך באפרתה כנס אקדמי בנושא חינוך יהודי. הכנס עסק בהיבטים רבים של החינוך היהודי: ההיסטוריה של החינוך היהודי, זהות יהודית בחינוך הממלכתי, חינוך הבנות, חינוך לגיל הצעיר, התמודדות עם אתגרים בני זמננו ועוד כהנה וכהנה. חלק מן המאמרים המובאים בקובץ זה הוצגו כהרצאות בכנס, שנתן מבט רחב ועכשווי על הסוגיות והאתגרים שעומדים בפנינו בנושא החינוך היהודי.

נוסף על מאמרי הכנס צירפנו לגיליון זה כמה מאמרים העוסקים בהיבטים שונים של הכשרת מורים, אבן היסוד של המכללה.

נסקור בקצרה את המאמרים המופיעים בגיליון זה.

החלק הראשון של הגיליון מוקדש להיסטוריה של החינוך היהודי.

הנחלת לימוד התנ"ך ואהבתו היא נושא שהעסיק רבים לאורך שנות הציונות ועד ימינו. **יפה ישראלי** במאמרה מספרת את סיפורו של פייבל מלצר, פרופסור לתנ"ך, מרצה בסמינר מורים מזרחי (לימים מכללת אפרתה) ומנהל בית הספר 'ר'וחמה' בירושלים, על אהבת התנ"ך ועל הפצתו ברבים.

כיצד הוכשרו הגננות הראשונות במערכת החינוך בארץ ישראל? **צפורה שחורי רובין** חקרה את נושא הגננות הראשונות בתקופת העלייה הראשונה במושבות הראשונות ובירושלים וכן את דרכי הכשרתן להוראה.

תלמידים בעלי צרכים מיוחדים לא היו תמיד בראש מעייניהם של קובעי מדיניות החינוך. **אילן עמר** מראה את היחס המשתנה אליהם בספרות ההלכה

לאורך הדורות ומתמקד בעיקר ביחס לתלמידים אלו בספרות השו"ת במאות התשע-עשרה והעשרים.

החלק השני של הגיליון מוקדש לזהות היהודית בחינוך הממלכתי.

הטענות על 'הדתה' במערכת החינוך הממלכתית עלו בשנים האחרונות לכותרות במדינת ישראל. **נעמה רשף** מתמודדת עם הטענות הללו ועוסקת בשאלת הברור והעיצוב של הזהות היהודית בבתי הספר הממלכתיים.

ליאת יוספסברג בן יהושע ואיריס יניב השתתפו בגיבוש נייר עמדה במכון מוס"ת הדן בעיסוק בזהות היהודית בחינוך הממלכתי. במאמך הן מנתחות את נייר העמדה שהתגבש ומוסיפות תובנות חדשות.

החלק השלישי של הגיליון דן בפנים שונות של הכשרת המורים בישראל.

היוטאגוניה היא שיטת הוראה חדשה המבקשת להתייחס להעמקת האוטונומיה של הלומד, למתן ביטוי לקולו של הלומד ולבחירותיו, להישענות על התשוקה של הלומד להרחיב דעת, להעמקת הנאתו מהלמידה, לביסוס תחושת המסוגלות שלו ולמתן הזדמנות ללומד להיטמע בחוויה של קשב ופיתוח כישורים לתכנון וללמידה עצמית מתמשכת. **שרית איזיקיאל** דנה במאמרה בשינוי בניהול תהליכי הוראה ולמידה לפי המודל היוטאגוני. סטודנטים בעלי (High-Functioning Autism) HFA יכולים להשתלב במוסד אקדמי, כך טוענות במאמך **ניצה דוידוביץ, חנה גנדל-גוטרמן ואלונה פונומריובה**. הן כותבות על תרומתו של המוסד האקדמי להשתלבותם של סטודנטים אלו ועל ההשפעה של השילוב על מרצים וסטודנטים אחרים.

תוכנית רג"ב (ראש גדול בהוראה) היא תוכנית המצטיינים של הסטודנטים במוסדות להכשרת מורים. התוכנית אומנם מזכה במלגת לימודים, אך תוספת השיעורים והפעילויות יוצרת עומס גדול על הסטודנטים. **דוד ברודי ויסי שפניר** פנו לחקור את אופן ההתמודדות של סטודנטיות מצטיינות אלה עם העומס הרב המוטל עליהן, ותוצאות המחקר מוצגות במאמרו. לסיום, **רותי נאמן ונטלי גיבלי** מדווחות במאמך על זווית ראייתם של ילדים בגיל הרך לגבי חומרי היצירה שהגננות נותנות להם ועל אופן הגשתם לילדים.

אנו מבקשים להודות לכל המשתתפים בגיליון זה של **דרך אפרתה** ומקווים שהוא יוסיף עוד נדבך לחיזוק החינוך היהודי על היבטיו השונים, למחקר בנושא החינוך היהודי והכשרת המורים ולמציאת הנתיבים השונים, המיוחדים והטובים לליבו של כל תלמיד ותלמיד. קריאה מהנה,